

ОСМИШЉАВАЈУЋА ИГРИВОСТ ЕМОЦИЈА И МЕДИТАЦИЈА

(Живорад Недељковић: *Дејше*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2019)

И поетска збирка *Дејше* Живорада Недељковића, петнаеста по реду објављивања, припада корпусу лирског и емотивно-исповедног хроничара, чији су стихови испуњени бројним медитацијама и асоцијацијама, како је књижевна критика, до сада, углавном, оцењивала његове песничке заједнице стихова, почев од првенца *Појрешна дијагноза* (1991). И ова књига, недвосмислено, носи у себи оправдану забринутост и угроженост појединца и колектива, због све чешћих искушења свих нас, данас и овде.

Можда, нисмо, попут наших предака, достојни смутних и тешких времена, која су увек око нас. Али, ни доживљај досуђеног нам окружења у лику привида, метежа, хаоса и апсурда, није достојан човека, било којег простора и времена.

Песников досадашњи однос према неподношљивом и непријатељском окружењу није се значајније мењао, иако је Недељковић, овом пригодом, време збивања књиге времепловски и носталгично вратио уназад, неколико деценија. На пример, у емотивно разбарушена сећања на први бицикл, прву хармонику, први купљени црно-бели телевизор, прве написане и објављене песме, вестерн филмове и друге парадигме тог периода. Очито да песник није желео нити је могао да дозволи „да један занос нестане без трага“. И да емоције сећања, у својој пуноћи, неповратно избледе, чему смо, иначе, немоћни сведоци.

Из нетом цитираног стиха може се претпоставити да је и већина Недељковићевих песама из књиге *Дејше* укорењена у песниковом свету детињства, младости и завичаја, и да она поседује уочљиву временску дистанцу, као и хипотетичну запитаност, што се очитује и у насловима песама („Шта сам могао“, „Кад би, ако би“). Други део песама је из нашег простора и времена.

Дакле, пред нама је дијалог два времена кроз исту особу – песника, кроз исту меморијску и емотивну јединицу. И то живописан и промишљен разговор, који није пренаглашен, наметљив и искључив. Али, и који није више тако вешто прикриван и прекриван, већ се нада ближој читалачкој доступности, кроз накнадни наставак разговора и живота песме у читаоцима и тумачима, као потенцијалним песницима, што заговарају теоретичари феноменолошког учења, као и сам Маларме, а на шта песник, сигуран сам, и те како рачуна.

Непосредна и чешће посредна поређења (у виду самеравања или разликовања) два временска сегмента једног истог времена (вечног – рекао би Тургењев), налик Бодријаровом тумачењу и удвајању ликова и времена, говоре и о времену некад и о

времену данас, у којем се препознајемо заједно са песником. Уз напор да се, и у таквим условима (већ дешеног, присилног, па и неприхватљивог преображаја), сачува дистинкција између реалног и виртуелног, стварног и привиђајућег, истине и лажи, доследног и превртљивог.

Оживљени разговори два времена кроз угроженог песника, својим садржајима, пре свега, заслужили су да их ословимо остихотвореним аутопоетичким текстовима и медитативно-наративним коментарима-стиховима, који су „расути кроз целу књигу“ (Данијела Ковачевић Микић – аутор поговора). Као пример је завршетак песме „Чачак“:

*А поезија не дойиче рођење, први плач,
Већ оно пре. Од оној после прознаје
Изосианке, чежњу, бекство у немојуће.*

Присуство аутопоетичких промишљања и није новост у досадашњем пажљиво одабраном и упесмљаваном песничком садржају Живорада Недељковића, јер је песник то, ређе или чешће, чинио од свог песничког првенца. Томе је погодовао утисак да је песничко биће доживљену искуствену стварност, представљало и кроз гаму медитација и емоција и њихових бројних нијанси.

Песник Недељковић је то, до књиге *Усион* (2017), чинио кроз дуге, зависно сложене реченице које су биле препознатљив знак Недељковићевог донедавног исказа (често је његова строфоида, и од десет дужих стихова, била једна или две реченице од неколико десетина речи), и кроз које је песник виртуозно и пажљиво корак по корак, нит по нит, нијансу по нијансу, смисао по смисао, стрпљиво стварао и згушњавао слојевито и раскошно песничко плетиво, препуњено асоцијацијама.

Значи, књига *Деше*, пре ње и *Усион*, представљају нов дискурс, иако је песник задржао препознатљив и проверен наративан исказ. Наиме, у најновијој Недељковићевој књизи реченице-стихови су много краће. Најчешће стих или два („Нисам никада спајао крхотине“ – песма „Преломни догађај“, „Поезија жуди за чежњом и зебњом“ – песма „Кад би, ако би“, „Речи су давна потковица, сачувана / Да би ехо и искра прешли преко међе“ – песма „Потковица“), мада има и дужих реченица – не дужих од три-четири стиха. Осим тога, већина песама се завршава поентирањем са стихом-реченицом („Сав од поезије и сећања на њу“ – песма „Звонце“, „Оно што сам закључао, има ко да отвори“ – песма „Кључне речи“). Из цитираних стихова се уочава да је и сам стих значајно краћи и значењски покретљивији и комуникативнији од ранијег Недељковићевог особеног дугог стиха.

Пример економичнијег песничког исказа јесте, нетом поменуто, антологијска песма „Кључне речи“, конципирана као збир енциклопедијских јединица, овом пригодом медитативно-песничког порекла, у виду укрштеница, ређалица, набрајалица и/или споменара:

*Срећа. Неизговорене речи.
Памћим шћа изриче
Неизрециво једно биће.*

Туга. Било је *йр*више *йи*шине.

Стрепња. Судар *йи*шине са *йи*шином.

Присност. Са *неиз*говореним.
Да бих *йод*нео *дру*је *йр*исности.

Свет. Уверен сам да ме жели.

Знам. Знам *ши*а *ћу* сазна*йи*, *сй*рах ме је.

Страх. Нема *ја*, *йа*ко *из*леда би*ћу*
Које сања *ши*о и *ја*.

Постојим. Тако *из*леда.

Кључ. Није *ја* било, ни *са*да *ја* нема.
Оно *ши*о сам закључао, има ко да *ой*вори.

Недељковићеви редуковани стихови су бржи у трансферу порука. Већина стихова носи у себи извесну медитацију. Без околишања. За нијансу су речитији и језгровитији. Можда и дискретно звонкији. И зачуднији. И запоседају шире поље циљних група. Али још увек нису прегласни. И даље су, углавном, тиши, као и у ранијим књигама (песма „Шта сам могао“: „Састављати молитве од одјека, да их чујеш“).

Овакав поступак доноси и значајну игривост унутар стиха – чешће значењима и промишљањима, ређе дескрипцијама. И разуђена дескрипција је у улози семантике. На овакав начин, и асоцијације и медитације бивају вредније и самерљивије, које су сачувале у себи, на семантичком плану, меланхоличну самоћу и неисхитреност, које су потребне креативним бићима („Дечаци су дане проводили на Морави. / Соба је била мој вир; плутао сам у магми, / Навикавао се на слике“ – песма „Серија“). Ево строфе медитација, поменутог поступка, песме неочекиваног имена „Кокпит“: „Мостови су више од уобразиље. / Песма над нашим понорима. / Мој дечак непрестано тражи / Да му причам о њима, да градимо.“

Дакле, не само да је песник у времену књиге тек био дечак, момак, него је и његов син, данас, тог узраста, или ће колико сутра већ бити. И његово (синовљево) присуство у неколико песама јесте попут флеша, утишаног еха или шапата контролника, уграђујући се у разлоге песниковог немирења са постојећим (не)вредносним системом, којем смо исувише дуго изложени, из свих праваца.

Осим временске вертикализације песник је унео још једно умрежавање (и то контекстуално – што да не) са употребом цитатности (и раније коришћене у Недељковићевом певању). И не само обликом литерарног преузимања и парафразирања стихована-налова („Тикве су цветале“ – песма „Слатке семенке“, „Године су прошле пуне звука“ – песма „Пешак“, „Можда спава“ – песма „Серија“). Него и неочекиване естрадне цитатности („Из Крајине леја Влајна“, „И Билкићева крчма у йланини“ – песма „Менует“), па и Мирка и Славка, чувених јунака – младих партизана из некада популарних стрипова

Никад робом, који датирају из песникове младости. Ту су и други ликови из песниковог и нашег детињства, као и значајни догађаји од пре две-три-четири деценије, који сви скупа нису само пуко ламентирање над успоменама и сећањима („умиљате боје детињства“), већ и додатна метатекстуализација Недељковићевих стихова, благодарјећи, пре свих, укрштајућим метафорама и асоцијацијама и по сличности, и по супротности.

Промене песничког поступка, претпостављам, још ће више отворити песнику непредвидљиве могућности ка новим и вештим упесмљењима и његовом представљању кроз хитрији и разговетнији наративни исказ. Надам се, не лишавајући се аутопоетичног изражавања, да ће и даље, истовремено, „песму примицати животу“ (Р. Микић), као и да ће (обратним процесом) од личног стварати лирске песме (са примесама рефлексације и хронике) за све.

Песме за сва времена и просторе.